

LXXV

Краєзнавчі читання

імені
о. Петра Лебединцева

Біла Церква
2025

Департамент культури та туризму
Київської обласної державної адміністрації
КЗ КОР «Білоцерківський краєзнавчий музей»

LXXV

(75)

Краєзнавчі читання

імені

о. Петра Лебединцева

13 березня 2025 р.

**Біла Церква
2025 р.**

УДК 908:372.48

ББК 26.891 (4Укр-2 Біла Церква)

К 78

LXXV (75) Краєзнавчі читання імені о. Петра Лебединцева.
13 березня 2025 р. Біла Церква, 2025. 35 с.

Редакційна колегія:

Афанасьєва О.В., директорка Білоцерківського краєзнавчого музею;

Петренко В.В., заступниця директорки з наукової роботи Білоцерківського краєзнавчого музею;

Чернецький Є.А., кандидат історичних наук, завідувач відділу інформаційно-краєзнавчої роботи Білоцерківської міської ЦБС, учений секретар Білоцерківського краєзнавчого музею;

Поплавська С.П., старший науковий співробітник Білоцерківського краєзнавчого музею.

На обкладинці: Темберська (Узинська) державна школа, заснована 15 листопада 1901 року.

Автори відповідають за повноту висвітлення досліджуваних питань, системність викладу, достовірність наведених фактів, посилання на джерела, написання власних імен, географічних назв тощо.

© Білоцерківський краєзнавчий музей, 2025

ЗМІСТ

I. Оргкомітет	3
II. Журнал "Читань"	4
III. Матеріали	
<i>Євген Чернецький.</i> Резиденція графів Браницьких Турчинове. Деякі спогади про її погром під час Української революції 1917–1921 рр.	5
<i>Володимир Перерва.</i> Історична генеза шкільництва міста Узина (історично – с. Темберщини).....	7
<i>Анатолій Бондар.</i> Випускники Білоцерківської класичної гімназії 1915 року.	13
<i>Сергій Бурлака.</i> Реакція влади на події у Білій Церкві під час Революції гідності.	19
<i>Олександр Мартиненко, Олена Поліщук.</i> Автобус «Orel-Blitz» – легенда Білоцерківського СГІ.....	30

Оргкомітет

Загальна рада:

Оксана Афанасьєва, директорка музею, голова оргкомітету
Вікторія Петренко, заступниця директорки музею з наукової роботи
Євген Чернецький, кандидат історичних наук, завідуючий відділом інформаційно-краєзнавчої роботи Білоцерківської міської ЦБС, учений секретар БКМ

Видавничий комітет:

Оксана Афанасьєва, редактор
Вікторія Петренко, відповідальний за макет
Євген Чернецький, відповідальний за текст
Світлана Поплавська, комп'ютерна верстка та дизайн

*Олександр Мартиненко,
історик, редактор 1-ої категорії
інформаційно-краєзнавчого відділу
БМЦБС ім. Петра Красножона;*

*Олена Поліщук,
завідувач архівом БНАУ*

Автобус «Opel-Blitz» – легенда Білоцерківського СГІ

Дослідники частіше всього пишуть статті, присвячені професорам, академікам – людям, які зробили значущий внесок у певну галузь науки чи техніки. Втім набагато рідше пишуть про звичайних робітників, біографія яких може бути не менш цікавіша.

Однією з таких є біографія Якова Борисовича Шавірьського, з ім'ям якого пов'язана, можливо, найбільш відома легенда Білоцерківського національного аграрного університету (БНАУ)⁵¹...

Народився Шавірьський у 1914 році в родині робітників міста Боярка.

У 1930 році, закінчивши 7 класів, він поступив до фабрично-заводської автошколи міста Черкаси, де отримав фах автомонтера сьомого класу. Після навчання був направлений на роботу до Головочанського цукррадгоспу на посаду старшого шофера.

З 1934 по 1938 р. працював у ПАТВУ (Памірське автоуправління) м. Ош (Киргизстан). Це була складна високогірна траса того часу в країні, яка проходила по схилах гори Памір. Після чого, за станом здоров'я, був переведений до «Каршолтресту».

З 1941 по 1945 рр. брав участь у Другій світовій війні. Був демобілізований, згідно постанови у званні старшини технічної служби. У 1945 р. почав працювати на посаді завідуючого гаражем у шпиталі №1475 м. Біла Церква. У 1946 р. в зв'язку з

⁵¹ Білоцерківський національний аграрний університет (БНАУ) – колишній Білоцерківський сільськогосподарський інститут (БЦСГІ).

реорганізацією останнього перейшов на роботу до «Рибгоспу» с. Роток⁵².

У 1947–1948 рр. працював у «профдезінфекції» м. Біла Церква. Звільнився у зв'язку з тим, що планував з родиною виїхати з міста.

Прийнятий на посаду шофера Білоцерківського СГІ згідно інститутського наказу №252 §2 від 12 листопада 1948 року.

Переведений на посаду завідуючого гаражем Білоцерківського СГІ згідно наказу №273 §2 від 15 грудня 1948 р. замість Л. А. Вдовики.

У 1953 році був звільнений за порушення правил використання службового транспорту згідно наказу по БЦСГІ №1-а §2 від 7 квітня 1953 року...

А сталося ось що...

12 лютого 1953 року водій Шавірьський повинен був їхати до «військбуду», щоб залити у двигун автобусу гальмівну рідину, оскільки такої не виявилось у наявності в інституті. На зворотньому шляху, через те, що на вулиці був сильний мороз, до автобуса, який прямував у місто, попросилися пасажери – робітники та учні профтехучилища. Це побачили водії двох вантажівок з Білоцерківського автопарку, які в той час проїжджали повз, вирішивши, що водій, начебто, прямує з села Шамраївка⁵³. Це й не дивно: у 1953 р. у місті було не багато машин, тому всі водії знали один одного... Що й стало приводом до звільнення останнього.

Саме цей автобус й став легендою інституту, теперішнього аграрного університету.

Як було відомо, відразу після Другої світової війни до інституту було передано трофейний автобус, який перевозив викладачів та робітників від учбового корпусу⁵⁴ до старих

⁵² Зараз передмістя Роток. Частина міста Біла Церква.

⁵³ Село Шамраївка (Сквирський р-н.) знаходиться у 25 кілометрах на захід від м. Біла Церква.

⁵⁴ Теперішній центральний корпус Білоцерківського національного аграрного університету.

ветеринарних клінік та на учгосп (основна база якого знаходилась тоді у дендропарку «Олександрія»). Особливо це стосувалося професорського складу, але ж більшості з них було за сімдесят років, а таким як Стелецький, Кадиков, Протас – навіть близько восьмидесяти років.

До того, поки не була знайдена особова справа Шавірьського, нічого конкретного про цей автобус не було відомо. Спочатку інформацію автори намагалися відшукати у наказах по інституту. Продивившись усі накази з 1944 по 1952 рік, не було знайдено жодної інформації, але автори тоді ще не здогадувались, що вони були на крок від мети: що інформація буде у наказах по інституту за 1953 рік. Не знайшовши інформацію у книгах наказів інституту, дослідники змушені були піти більш довгим шляхом: намагалися відшукати інформацію у особових справах працівників, не маючи списку тодішніх працівників гаражу, та не знаючи, що потрібна справа знаходиться наприкінці алфавітного переліку архіву. Тому й не дивно, що необхідна інформація була знайдена тільки через п'ять років!

Коли в інституті з'явився трофейний автобус, достеменно невідомо. Жодних документів так й не вдалося відшукати. Але з характеристики, виданої на колишнього завідуючого гаражем Шавірьського, відомо, що саме він відремонтував цей автобус: «За время работы в институте тов. Я. Б. Шавирский лично восстановил большой автобус «Опель», на котором и работал до ухода с работы, т.е. до 7 апреля 1953 года.»⁵⁵ Таким чином стає відомо що з 1948 по 1953 р. автобус, дійсно, був у експлуатації. На той час склад гаражу налічував працівників: одного завідуючого (Шавірьського) та 9 шоферів-ремонтників – Дусь, Погребняк, Свербило, Валецький, Дзусь, Максимов, Костина, Шиманович, Бесараб. Автопарк складався з таких машин: вантажівок – ГАЗ-АА, ЗІС-150, ГАЗ-51; позашляховик ГАЗ-67 та

⁵⁵ Характеристика Шавірьського Я. Б. Особова справа №91 Шавірьського Я. Б. Архів БНАУ.

автобус «Opel-Blitz». Чи відносились до гаражу трактори та гужовий транспорт, невідомо.

Невідомо також, який само вигляд мав трофейний автобус. Єдине, що було відомо, це те, що автобус був «великим». Його порівнювали з автобусом марки ЗІС-8⁵⁶.

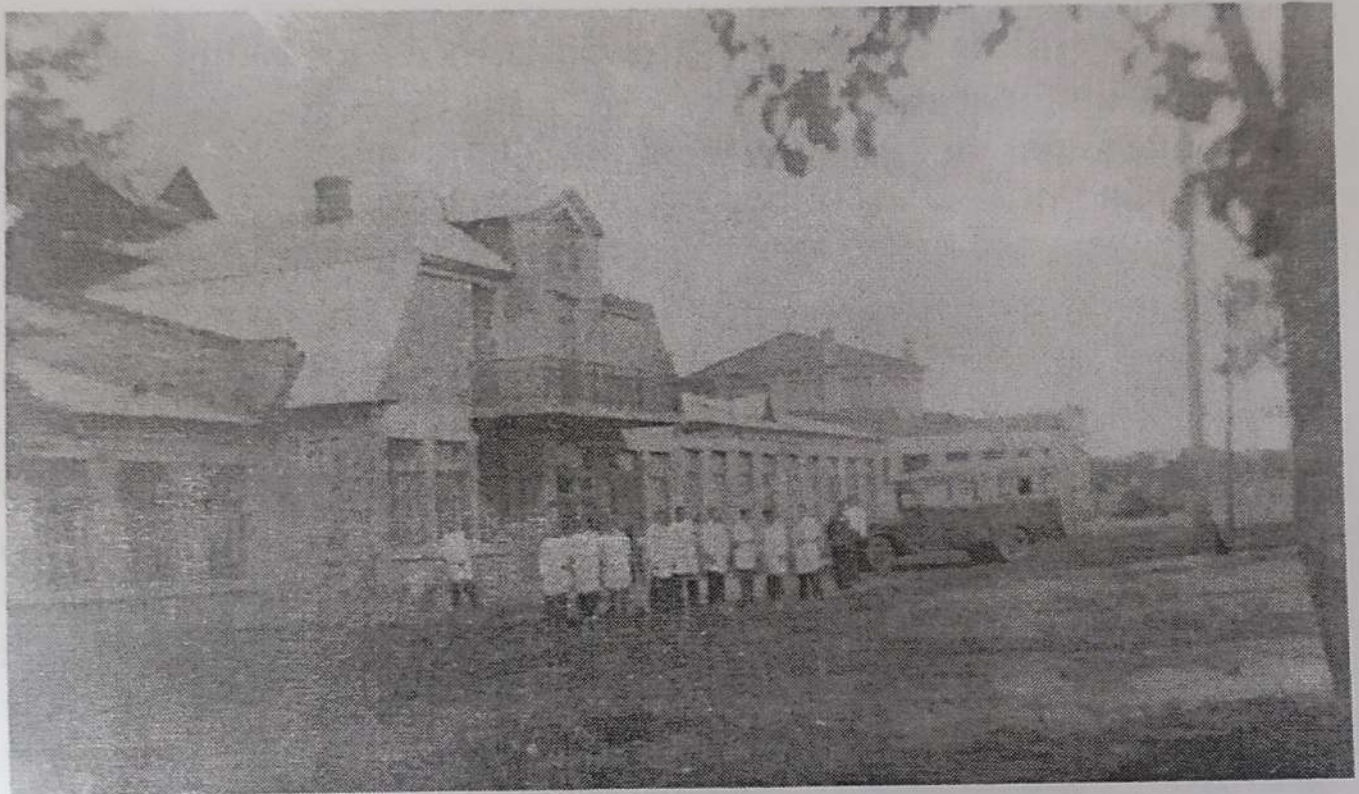

Фото1. Автобус ЗІС-8 біля старих ветеринарних клінік БЦСГІ 1940 рік⁵⁷. Публікується вперше.

Саме такий був у складі гаражу інституту до Другої світової війни та зображений у випускному альбомі ветеринарного факультету у 1940 р.⁵⁸ біля старих ветеринарних клінік (зараз корпус⁵⁹ №6 БНАУ).

⁵⁶ З 1934 по 1936 роки було виготовлено всього 547 машин.

⁵⁷ Фото з альбому 4-го випуску ветеринарних лікарів БЦСГІ 1940 року, сторінка 7. Архів музею БНАУ.

⁵⁸ Альбом 4-го випуску ветеринарних лікарів 1940 року Гребенник Ф. І., ст. 7. Архів музею БНАУ.

⁵⁹ Старі ветеринарні клініки знаходяться за адресою Олександрійський бульвар №96.

Відомо, що місткість автобуса ЗІС-8 – 22 пасажири в той час, як трофейного – 28 сидячих місць. «Opel-Blitz» вважався найкращим 3-х тонним автомобілем на той час. Мав двигун потужністю 73 к. с. та міг розвивати швидкість до 90 км/г. У той час як автобус ЗІС-8 при такій самій потужності двигуна міг розігнатися до 60 км/годину.

Саме після звільнення Шавірьського на трофейний автобус був виданий окремих наказ №20/О від 19 травня 1953 року «О начислении и выплате премиального вознаграждения за удлинение нормы межремонтного пробега до капитального ремонта и экономию средств на ремонтах по автобусу Опель-Блиц гос. № 13-97», який у §2 наголошував: «В связи с тем, что нет утвержденных норм межремонтных пробегов и нормативов стоимости технического обслуживания и ремонтов по иностранным маркам автобусов – применить, для определения плановой стоимости технического обслуживания и ремонтов автобуса «Опель-Блиц» – утвержденные нормы межремонтных пробегов и нормативы стоимости технического обслуживания текущего, среднего и капитального ремонтов для автобуса отечественного производства марки ЗИС-8, аналогичного по данным технической характеристики /типу, литражу и грузоподъемности/ с автобусом «Опель-Блиц»»⁶⁰.

Саме цим наказом також наголошувалось, що зарплатня водію автобусу з урахуванням 35% преміальних щомісяця збільшувалась від 600 карбованців до 999 карб. 05 копійок. У той час, як шофер вантажівки інституту отримував з урахуванням премії всього 560 карбованців. На автобусі стало не тільки зручно працювати, але й престижно.

Достеменно невідомо, як виглядав автобус «Opel-Blitz», але базова пасажирська версія, довоєнного часу (як автобус для перевезення робітників (модель Kfz 305/120)), мала саме такий вигляд, як на фото 2.

⁶⁰ Книга наказів по БЦСП за 1953 рік. Архів БНАУ.

Саме з цих пошуків й розпочалось більш ретельне вивчення архіву БНАУ.

Автобус «Opel-Blitz» був єдиною трофейною технікою, яка була у власності інституту, тому не дивно, що він запам'ятовується та став легендою.

*Фото 2. Трофейний автобус «Opel-Blitz»
модель KFZ 305/120, 1935 р.*

LXXV (75)
Краєзнавчі читання

**імені
о. Петра Лебединцева**

13 березня 2025 р.

Редакційна колегія:

директорка музею **Афанасьєва О.В.** (головний редактор),
заступниця директорки з наукової роботи **Петренко В.В.**,
учений секретар **Чернецький Є.А.**,
старший науковий співробітник **Поплавська С.П.**

КЗ КОР «Білоцерківський краєзнавчий музей»
09117, Київська обл., м. Біла Церква, площа Соборна, 4
тел./факс 8(04563) 5-55-52
bts-museum@ukr.net
www.bkm.in.ua

Свідоцтво про внесення до Держреєстру суб'єктів
видавничої справи серії ДК № 2612 від 12.09.2006 р.
Ідентифікатор в Реєстрі суб'єктів у сфері медіа:
R30-01493.

П Р И К А З № 20/0

по Белоцерковскому сельскохозяйственному институту
г. Белая Церковь от 19 мая 1953 г.

"О начислении и выплате премиального вознаграждения за удлинение нормы межремонтного пробега до капитального ремонта и экономию средств на ремонтах по автобусу Опель-Блиц гос. № 13-97 шоферу тов. ШАВИРСКОМУ Якову Борисовичу".

Во исполнение постановления Совета Народных Комиссаров Союза ССР от 12 апреля 1941 г. № 906 ПРИКАЗЫВАЮ:

1. Бухгалтерии, в связи с уходом из института шофера автобуса Опель-Блиц тов. ШАВИРСКОГО Якова Борисовича на другое место работы, произвести окончательный расчет по начислению премиального вознаграждения, за удлинение нормы межремонтного пробега автобуса без капитального ремонта и экономию средств на ремонтах за эксплуатационный период работы с апреля месяца 1949 г. по 7 апреля 1953 г. в соответствии с Инструкцией НКВД РСФСР от 24 апреля 1941 г.

2. В связи с тем, что нет утвержденных норм межремонтных пробегов и нормативов стоимости технического обслуживания и ремонтов по иностранным маркам автобусов - применить, для определения плановой стоимости технического обслуживания и ремонтов автобуса Опель-Блиц - утвержденных норм межремонтных пробегов и нормативов стоимости технического обслуживания, текущего среднего и капитального ремонтов для автобуса отечественного производства марки ЗИС-8, аналогичного по данным технической характеристики /типу, литражу и грузоподъемности/ с автобусом Опель-Блиц.

ХАРАКТЕРИСТИКА

ШАВИРСКОГО Якова Борисовича

1914 г. рождения, украинец,
беспартийный, уроженец г.
Белая Церковь.

В 1933 г. окончил Черкас-
скую автошколу при ФЗУ.

Тов. Шавирский Я. Б. свою трудовую деятельность на-
чал в 1933 году.

Участник Великой Отечественной войны, имеет пра-
вительственные награды.

Тов. Шавирский Я. Б. до поступления на работу в Бело-
церковский сельскохозяйственный институт - работал
в качестве шофера Белоцерковского отдела проф.-де-
зинфекций.

В Белоцерковский сельскохозяйственный институт
принят на должность шофера 12. IX. 1948 г., в течение
года исполнял обязанности завгара.

За время работы в институте тов. Шавирский Я. Б.
лично восстановил большой автобус "Оппель" на ко-
ром и работал до ухода с работы, т. е. до 7 апреля
1953 года.

За время работы в институте тов. Шавирский Я. Б.
аварий, а равно и поломок машины по его вине не имел.

Тов. Шавирский имел административные взыскания:
в декабре 1949 г. "выговор" за недисциплинированности
и феврале 1953 г. "строгий выговор с предупрежде-
нием" - за выезд по неназначению и перевоз пассажиров.

От работы в институте освобожден по собственно-
му желанию.

СССР НКЛД

IV ВЫПУСК
ВЕТЕРИНАРНЫХ ВРАЧЕЙ

БЕЛОЦЕРНОВСКОГО СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО
ИНСТИТУТА

1935-1940 г.

Гребенник Ф. И.

Профессор
Стиллехай В. У.

Совгира Ф. В.

Липинская Л. А.

Бойко А. У.

